

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

Busenbaum, Hermann

Coloniæ Agrippinæ, 1707

Dubium VIII. De Emptione & Venditione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42561

rio, qui potius optat aliquando poni, ut sic obtineat mutuum, attamen semper invitus est in hoc, quod mutuans sine titulo petat aliquid supra sortem. Ex data regula multa infert *Lugo*, & etiam videri possunt dicta l. 2. à n. 267. An autem licitum sit locare domum suam usurario, dicitur hic n. 1042.

DUBIUM VIII.

De Emptione & Venditione.

ARTICULUS I.

Quid sit Emptio & Venditio.

Resp. Est contractus, quo pretium pro merce^o solvitur; completurque mercis traditione: Ven^o 927
ditio contrà. Justitia ejus in hoc consistit, ut^o
pretium sit justum, sive exæquet valorem rei, &^o
contrà: Aliàs si absque legitimo titulo secus fiat,^o
committetur injustitia gravis, vel levis, pro^o
gravitate excessûs; qui proinde ad restitutio-^o
nem in conscientia obligabit: etsi in fore exter-^o
no ad restitutionem ferè non cogatur, nisi ul-^o
tra dimidium defraudaverit. v. *Lay. l. 3. t. 4. c. 17. Bon. d. 3. q. 2. p. 1. & 4. Unde resolves.* ^o

I. Quod spectat ad emptorem, is potest e-^o
mere viliùs, quàm res valeat, si ei non sit cornò-^o
da, vel emat in gratiam venditoris, ac similes^o
sint circumstantiæ, quæ rem faciant vilio-^o
rem. Nec obstat, quòd' venditor necessitate ductus^o
vendat viliùs: quia venditio manet voluntaria,^o
inquit *Caj. V. Bon. n. 21. & 23. Potest nihilomi-*

nus

»nus graviter peccari contra charitatem, si quan-
 »do pauperculi extremâ inopiâ res suas vendere
 »coguntur, nimis viliter ab eis emas. *Lay. n. 10.*

» II. Emptor potest emere minoris, ex eo quod
 »multa simul emat, quia tunc venditorem libe-
 »rat multis curis, & expeditum facit ad alia no-
 »va comparanda, unde meritò pretium decre-
 »cit. *Bon. p. 4. n. 13. ex Less. l. 2. c. 21. d. 4. n. 32. & c.*

» III. Quoad venditorem is communiter de-
 »bet vendere secundum pretium taxatum à legē,
 »vel magistratu: quod si nullum est, id censetur
 »justum, quod morali hominum æstimatione
 »imponitur: Quod non consistit in indivisibili,
 »ut anxie scrupulari oporteat, sed dividitur in
 »infimum, medium, & summum, sive, ut alii vo-
 »cant, piura, moderatum, & rigorosum; ita ut in-
 »tra latitudinem hujus pretii vendere & emere
 »liceat, nunc summo, nunc infimo.

» IV. Si quid emptori valdè utile sit, non licet
 »hoc solo nomine rem vendere ultra pretium
 »justum; quia utilitas emptoris tota est ipsius,
 »non venditoris, *Bon. n. 27. ex Less. n. 31. Fill. n.*
 »35. n. 77.

» V. Licet autem vendere cariùs, quàm valet,
 »pretio currente, si alii boni tituli ad sint, & simul
 »de hoc emptorem moneas, quia tunc illi non fit
 »injuria. Tales autem sunt, v. g. lucrum cessans,
 »aut damnum emergens aut incommodum, vel
 »molestia tibi obventura ex rei venditione, aut
 »affectus in eam singularis, ut si acceperis à Ma-
 »joribus, Principe. Item si res sint novæ, raræ, &
 »singulares; ut v. g. peregrini flores, aves, feræ,
 »monumenta antiqua, picturæ, numismata. *Lay.*
 »§. 1. n. 10. *Less. n. 24. Bon.*

VI. Qui res minutim, & in parva quantitate³³ vendunt, possunt aliquanto carius vendere,³³ quàm qui in magna quantitate, quia debent majores labores, expensas, &c. impendere ad ea³³ conservanda: & sic quidam excusant caupones³³ & stabularios, qui avenam, fœnũ, paleas, &c. carius vendunt, quàm alii, dummodo pretium iis³³ non sit taxatum. *Salon. Trul. to. 2. l. 7. c. 20. d. 6. n. 3.*³³

VII. Non potest carius vendere præcisè ob³³ dilatam solutionem, aut vilius emere, ob præcisè anticipatam solutionem, quia in venditione,³³ quæ fit credito, vel in anticipata solutione, est³³ virtuale mutuum, ideoque usura, si quid supra³³ sortem exigatur. Quod intellige, nisi interveniat alius titulus ex supra enumeratis de usura;³³ vel nisi aliunde crescat pretium, v. g. ex frequentia emptorum, &c. *Bon. l. c. ex Less. Regin. Fill. &c.*³³ *Vid. superiore dub.*³³

VIII. Licitum est vendere rem cum pacto de³³ retrovendendo, id est, ut emptor teneatur tibi³³ statuto tempore, vel cùm volueris, eam revendere, modò vera, & non ficta emptio fiat, nec³³ palliata usura intercedat. *Mol. d. 375. Less. dub.*³³ *14. &c.* Qui addunt juxta æstimationem illius³³ operis ac pacti, pretium esse imminuendum,³³ *Vid. Lugo. d. 26. n. 189.*³³

IX. Monopolia, id est, cùm unus, vel plures id³³ efficiunt, ut ipsi soli aliquid vendant; vel cùm³³ mercatores conspirant, non minoris vendere,³³ non sunt contra justitiam, modò non conspirarent extra justum pretium vendere. Ita contra³³ *Rebel. & Nav. &c.* docent *Mol. Less. d. 21. &c.* Qui³³ tamen concedunt esse contra charitatem. *V. Lugo d. 26. n. 174. & 175.* Porro Principum vel³³

Magi-

»Magistratus est, cum uni, vel paucis tale privile-
 »gium conceditur, ut soli aliquid vendant, iis et-
 »iam pretium taxare, & sic prævidere, ne subdit
 »graventur. *Vide Less. nu. 149. Lugo, n. 170. Trull.*
 »d. 18., ubi rectè notat ex *Nav. man. c. 23. n. 91.*
 »&c. etsi alia monopolia ex justa causa auctori-
 »tate Principis, vel Reip. concessa, taxato pretio
 »sint licita, v. g. bibliopolis, ut nemo alius talem
 »librum vendat, vel ut tantum sit unus aut duo
 »tabernarii in aliquo loco, nihilominus quando
 »unus vel pauci propriâ auctoritate ea consti-
 »tuunt, v. g. emendo merces certi generis, ut fru-
 »mentum, vinum, oleum, &c. ut ipsi deinde a
 »bitratu suo vendant cariùs, peccare semper et-
 »iam contra iustitiam cû obligatione restituendi.
 » X. Venditor debet emptorem præmonere
 »de notabili vitio rei, quod ei obesse potest: v. g.
 »si equus sit furiosus; domus ruinosa, oves mor-
 »bidæ, pannus adustus, &c. alioqui tenetur de
 »fraude & damno secuto: saltem si defectus fue-
 »rit in substantia vel quantitate, v. g. si deficiat in
 »pondere vel mensura, aut vendiderit rem unam
 »pro alia. Et sic peccat mortaliter, cum obliga-
 »tione restituendi, 1. qui frumentum venditu-
 »rus ponit priùs loco humido, ut intumescat. 2.
 »Qui vino Rhenano miscet Francicum. 3. Qui
 »carnes bubulas vendit pro vervecinis, &c. *V.*
 »*Less. d. 11. Bon. Dian. p. 1. t. 8. R. 51. Trull. d.*
 »*11. n. 3. & 5.* Quando autem venditor possit
 »justè tacere vitia qualitatis rei, quæ venditur,
 »sine obligatione restituendi pretium, vel re-
 »scindendi contractum, *vid. Lugo d. 26. n. 118.*
 »& *Trull. n. 5. & seq.*, ubi notat, venditionem
 »factam ab ignorante vitium rei, esse validam,
 »rescin-

rescindendam tamen vel reducendam ad æqualitatem, nisi venditor contra hoc exceperit.

XI. Si scias occultè debitorem tuum non esse solvendo, injustum videtur, iis, qui id nesciunt, debitum illud vendere pretio ordinario: tum quia est dolus; tum quia vitium intrinsicum crediti non revelatur. *Bon. p. 10. ex Less. d. 10. Fill. &c.*

XII. Etsi venditor sciat pretium mercis mox minuendum, licet tamen vendere pretio corrente, & non dicere emptori (secluso tamen dolo, fraudibus, & mendaciis, quibus emptorem allicere ad emendum ei non licet) quia pretium currens simpliciter adhuc est justum. *Bon. q. 2. p. 5. n. 12. ex Azor. Fill. Less. d. 5. &c.*

XIII. Si cui datum est aliquid vendendum pretio v. g. infimo vel moderato, & is vendat rigoroso, probabile est, ut habet *Angel. V. Emptio. non teneri restituere, sed posse retinere excessum, cum suâ industriâ acquisiverit. Aliud tamen est de famulis mercatorum, quibus indeterminato pretio traditur meliori modo vendendum, quo possunt in utilitatem domini.* *V. Less. d. 19. Lug. d. 26. f. 9.*

XIV. Quando sartoribus, ementibus pannum pro iis, quibus vestes conficiunt, minoris venditur quàm aliis, eò quòd sint Parochiani mercatorum, vel sæpe ab iis emant, possunt partem pretii remissam sibi retinere, dummodo aliàs fideliter agant, quia nulli fit injuria: cum mercatorum plurimum intersit, ut tales ad ipsorum potiùs quàm aliorum officinas veniant, censentur in ipsorum gratiam remittere, usque donare eam partem. *Fill. Dia. p. 1. t. 8.*

R. 26.

»R. 26. Negat tamen *Salus*; eò quòd mercatores
 »falsò dicant, se remittere, ut alliciant.

»XV. Cùm res duobus in solidum est vendita,
 »is dominium acquirit, cui tradita est, dummo-
 »do is pretium solverit. Si neutri tradita sit, de-
 »betur ei, qui priùs tempore emit, & alter habet
 »actionem in venditorem. Si quid tamen ven-
 »datur aut detur Ecclesiæ, vel aliis piis locis, ac-
 »quiritur dominium ante traditionem. *V. Less. d.*
 »20. & *Lugo d. 26. f. 11.*

»XVI. Si res pereat ante traditionem, & sit
 »certa ac determinata, v. g. hæc domus, hoc do-
 »lium vini, perit emptori, nisi aliter expresse
 »conventum sit, aut venditoris culpâ pereat. Si
 »tamen res sit indeterminata: (ut si quis emerit
 »10. modios tritici ex granario, oves ex grege)
 »vel si emat rem determinatam quidem, sed ad
 »mensuram, (ut acervum totum tritici, uno flo-
 »reno in singulas mensuras) tunc ante rei tradi-
 »tionem, aut mensurationem, periculum spectat
 »ad venditorem. *V. Less. d. 12. Lugo, n. 216. Lay.*
 »l. 3. t. 4. c. 17. §. 2. *Bon. q. 2. p. 9.*

»XVII. Si res vendita pereat, aut deterior
 »fiat post traditionem, perit emptori, licet pre-
 »tium nondum persolverit; quia res domino
 »perit. *Lay. Bon. ll. cc.*

»*Quæres. I. An & quomodo liceat emere chiro-*
 »grapha seu credita alterius.

»*Resp.* Si credita in posterum exigenda (sive
 »jus, quod habet alter, ut ipsi in futurum aliquid
 »solvatur) sint certa, ea minoris emere, solutione
 »anticipatâ, est usura; secluso tamen lucro cessan-
 »te, & damno emergente, *Bon. to. 2. de contr. l. 3. q.*
 »3. p. 10. ex *Mol. Less. d. 8. Toll. Fill.* quia accipi-

tur

tur aliquid supra sortem ex mutuo; nam mutu-
at implicite minorem pecuniam pro exigenda
majore. 2. Dixi certa; quia si credita sint incerta,
periculosa, & litigiosa, ac cum difficultate exi-
genda, licite is, qui non est causa istius difficulta-
tis, minoris emit, prout difficultas, vel incerti-
tudo solutionis minor est vel major: quia cum
tali periculo & difficultate minus valent, *Bon. l. c.*
c. Trul. d. 8. n. 6. Unde resolves,

I. Usuram committunt, 1. Ministri Regum &
Principum, &c. qui ut anticipatam faciant so-
lutionem, aliquid recipiunt à creditoribus. 2.
Qui aliquid accipiunt à debitoribus concessâ
dilatione ad solvendum; quia accipiunt aliquid
ultra sortem pro mutuo virtuali. *Bon. l. c. Nav.*
man. c. 17. n. 246. Mol. Salas, &c.

II. Minoris emi possunt regulariter credita &
stipendia, sive salaria debita militibus aut fa-
mulis Nobilium, quia habent adjuncta incom-
moda, pericula & molestias in exigendo. Quam-
ob causam idem licet, etiam si credita illa tem-
pore præsentis, vel etiam præterito fuerint sol-
venda. *Bon. l. c. ex Reg. Mol. &c.*

III. Qui ipse est causa difficilis solutionis,
peccat contra justitiam emendo minoris, & te-
netur ad restitutionem, tum quia ipse est causa
damni, cum ipsius culpâ creditum valeat mi-
nus: tum quia alioqui præmium delicto suo re-
portaret. *Mol. ro. 2. d. 313. Fill. Bon. l. c. Hinc*
Quæstores Principum, ad quos solutio pertinet,
quando ipsi sunt causa difficilis & malignæ so-
lutionis, non possunt chirographa vel credita e-
mere minoris, ut docent *Auth. cit. Additque Sa-*
las & Mol. n. 6. non esse liberum Quæstoribus

» &c. , quibus incumbit solvere magnatum debi-
 » ta , uni potius solvere quàm alteri , (nisi quis
 » fortè jus præ aliis habeat , ut *vid. supra de ordine*
 » *restit.*) sed teneri omnibus solvere pro rata, *Bon.*
 » *l. 6. V. Trul. d. 10. n. 3.*

A D D E N D A.

928 Q. 162. *Quid notandum sit circa doctrinam hu-*
jus articuli. R. Quæ *Busenbaum* habet resol. 8. de
 contractu revenditionis , intelligenda sunt se-
 cundùm dicta hîc à n. 902. & dicenda n. 991.
 Quæ habet resolut. 13. de vendente rem alie-
 nam, intellige secundùm dicta p. 1. n. 1041. Quæ
 habet resolut. 14. de sartoribus , intellige secun-
 dùm ibidem dicta n. 1044. Pro reliquis melius
 explicandis jam addemus aliqua.

929 Q. 163. *An venditio debeat esse de re & pretio de-*
terminato. R. Affirmativè , hinc venditio rei
 determinatæ , aut rei determinatæ , sed facta pro
 pretio indeterminato , est invalida , uti si dicas ,
 vendo tibi rem aliquam , vendo tibi hoc vinum
 justo pretio , quanti volueris &c. Ratio est , quia
 in his casibus non potest resultare obligatio tra-
 dendî rem vel pretium , quorum utrumque in se
 est semper aliquid determinatum , ita *Lugo in*
resp. mor. l. 6. d. 18. Spor. t. 6. c. 5. n. 7. , Valeret
 tamen , si diceres , emo à te hunc equum , quanti
 tu emisti , quanti in his nundinis vendentur simi-
 les equi ; item , emo hac pecuniâ , quanta est in
 meo marsupio &c. quia hîc à parte rei adest cer-
 tum & determinatum pretium.

930 Q. 164. *Quid circa rerum pretia sit notandum.*
R. Seqq. §. 1. Pretium , est pecunia , quæ pro
 merce datur : hinc ante inventionem pecuniæ
 non

non fiebat emptio aut venditio, quia deerat pretium, sed tantum fiebant permutationes rerum per contractus innominatos, uti, *do, ut des*; *do vinum, ut des pannum* &c.

§. 2. Pretium, aliud est legitimum, quod publica lege vel voluntate Superioris taxatur; aliud naturale seu vulgare, quod constituitur ex consensu partium secundum materiam mercis spectatam secundum esse usuale & æstimationem hominum. Pretium legitimum consistit in indivisibili, & ex justitia observari debet sub onere restitutionis; desinit tamen obligare taxa, si ab initio fit, vel mutatis circumstantiis fiat injusta, si infra fines justii pretii, *7lls. t. 4. d. 2. n. 399.* cum communi: aut si res taxæ sint notabiliter meliores, quam quæ communiter in foro venduntur; aut si Superior permittat vendi extra taxam, quamvis unum vel alterum puniat, volens experiri, an retineatur taxa, *Fagund. Tambur. Spor. supra f. 1.* Potest autem emptor emere infra taxam, si hæc in ejus favorem sit posita, quia nemo obligatur uti tali favore: Econtrà peccat, v. g. *lanio*, si meliores carnes vendat supra taxam, ossa verò & viliora carniū, secundum taxam; tenetur enim æqualiter partiri carnes, cum proportione partium meliorum & viliorum.

§. 3. Pretium vulgare est, summum, medium, infimum, v. g. si medium pretium sint decem, infimum erunt octo cum dimidio, summum verò undecim cum dimidio, & ita de aliis, servatâ proportione, semper tamen minuendo, ut putat *Mol.*, v. g. si pretium medium sint 100, infimum debent esse 95., summum 105: Notat tamen *Spor. n. 26.* pro hoc tempore id dici scrupulose,

pulosè, ideoque putat standum esse iudicio prudentum, secundum circumstantias fori & communem sensum negotiatorum.

933 §. 4. Pretium vulgare sæpe mutatur, prout est copia vel penuria tum mercium tum emptorum, non potest tamen particularis aliquis ideo augere pretium mercis, quia ipse circa illam passus est infortunium, nam res tanti valet, quanti per se æstimatur communiter, non quanti tibi per infortunium vel imprudentiam valet. Quòd si infortunium commune multis mercatoribus induceret penuriam mercium, jam augeri posset pretium, etiam pro eo, qui infortunium non esset passus. Deinde cum pretium vulgare pendeat ex æstimatione hominum, res plura vendi potest apud celebrem artificem, quia nobilitas artificis celebrat artefactum, supponitur enim esse nobilior.

934 §. 5. Non licet augere pretium mercis, ex eo quòd videas emptorem valde indigere illa, aut erga illam affici, quia indigentia illa vel affectus non est res vendentis nec merci intrinseca, sed est res ementis, ergo ob illam iniquum est plus exigere.

935 §. 6. Merces extra officinam ultro oblataz emi possunt minoris, uti cum communi *Caj. L. p. Less. Lug. Dian.* & alii apud *Moy. t. 1. t. 6. d. 6. q. ult. n. 8.*; imò secundum *Rebell.* & alios vilescunt usque ad dimidium, signum enim est, quòd fit vel paucitas emptorum, vel modica mercis necessitas, aut exigua utilitas. Similiter quæ sub habita venduntur, admittunt pretium, quod sine fraude extorqueri potest, hinc vendi possunt vel emi pretio parvo aut magno, etiam infra vel supra dimi-

dimidium pretii, quo emeris in officina, nam ita
usus præscripsit, *Mol. Bonac. Laym.*

§. 7. In alia venditione vel emptione supra 936
vel infra justum pretium, quamvis excessus vel
defectus non attingat dimidium justii pretii, si
tamen non fit intra illius fines, fit injuria, & est
in conscientia obligatio restituendi, est commu-
nis & certa cum *Lugo d. 20. n. 168. Spor. n. 27.*
Sylvio in resolut. Cas. p. 1. V. Contractus, & quam-
vis aliqui Juristæ dixerint licitam esse venditio-
nem, dummodo non fiat supra dimidium justii
pretii, hos tamen rectè confutant *S. Th. 2. 2.*
q. 77. a. 1. in O. & ad 1. Less. l. 2. c. 21. n. 21. alii-
que communiter. Quòd si fit læsio ultra dimi-
dium, etiam in foro externo sæpe datur actio
contra lædentem, ut vel rescindatur contractus,
vel reducatur ad æqualitatem, uti pluribus ex-
plicat *Castrop. d. 5. p. 17. Vide Ills. t. 4. d. 2. à n. 419.*

§. 8. Si supra justum pretium vendidisti Cajo, 937
qui ut se servaret indemnem, eodem pretio in-
justo revendidit Titio, teneris non Cajo sed Ti-
tio restituere, quia hic solus passus est damnum,
Sanch. Lug. Tambur. Spor. n. 29. contra Bardi, cu-
jus probabilem sententiam sequendo, si Cajo
restituisses, *Tambur. & Spor.* dicunt te satisfacisse,
quia sic Cajum magis obligâsset & reddidisses
potentem ad restituendum Titio.

§. 9. Si emptor sciat pretium mercis mox no- 938
tabiliter augendum, emere potest pretio nunc
currente multo minore; item, si sciat mercem
aliquam vel monetam prohibendam, potest
mercem vendere vel exponere monetam secun-
dum æstimationem præsentem, quia hoc est ju-
stum pretium aut valor publicus pro nunc, ne-

que alicui nocere debet privata notitia, quam de re aliqua per accidens habet. Dico, privata, nam omnes cum *Lugo* d. 26. n. 140. docent Magistrus ipsos, qui pretia rerum mutant, vel talia vendi aut exponi prohibent, non excusari, si studio faciant, vel expectent, v. g. donec ipsi omnia su vendiderint aut exposuerint, nam ex suo officio tenentur impedire damna communia, & facere ut ex suis legibus, quantum fieri potest, unus non gravetur plus altero; rectè tamen addit *Lugo* posse eos non aliter ac alios bonâ fide distrahere sua non obstante tali notitiâ, quando in eadem quantitate, seclusâ illâ notitiâ, distrahuri fuissent: consentiunt alii cum *Ills.* t. 4. d. 2. n. 403.

239 §. 10. Si Quæstor mandatum accipiat à Principe, ut statim 1000. mensuras vendat pretio currenti, v. g. singulas aureo, si sciat pretium rei vendendum intra mensem ad 2. etiam vel 3. aureos in singulas mensuras, licitè facit mittendo Principi 1000. aureos, volendo sibi rem emere cum ejus periculo & spe istius lucri post mensem, ut *Spor.* n. 34., & ratio est, quia habebat jus emendi non aliter atque alius.

240 Q. 165. Quale ergo statui possit pretium rei necdum presentis. R. Statui potest, vel quale reipsum erit, quando res existet, & tradetur, vel quale probabiliter putatur futurum, vel si haberi non possit probabilitas futuri pretii, quale omnibus pensatis arbitrio prudentum videtur justum: Notat autem *S. Thom.* opusc. 73. c. 10. non esse vitium minoris emere, v. g. segetes crescentes, quam valituræ sunt maturæ, quia res imperfecta seu necdum apta ad usum, est minoris valoris, cum ad usum necdum serviat: quòd si eam ita imper-

imperfectam emeris, jam factus es ejus dominus, & quod ei accrescit, tibi cedit, utpote domino, unde pretio sic constituto standum est, licet postea tempore traditionis res multò pluris vel minoris valeret, quia utrimque par fuit periculum lucrandi & perdendi, ita cum communi etiam Spor. n. 32. Potestque videri etiam Castrop. d. 5. p. 13. Item dicta n. 689.

Q. 166. Quantum pretium liceat accipere pro 944
 re rara & peregrina. R. Sot. Med. Led. Salon. Valent. Sa, P. Nav. Baun. & alii cum Spor. t. 6. c. 5. n. 25. dicunt venditorem licitè accipere, quantum potest, quia talia nec legitimum nec vulgare pretium habent, cum enim necessaria non sint usibus humanis, non veniunt in commercium aut taxationem communem, ergo venditor non videtur teneri ea à se abalienare, nisi persolvatur, quod petit, & ita apud Japones pro vilissima re sæpe accipitur pretium magnum. Econtrà Cajet. Nav. Mol. Rebell. Less. Salas, Castrop. d. 5. p. 3. Luzo d. 26. n. 47. Burgh. cent. 2. cas. 58. & alii putant non posse accipi nisi pretium, quod prudentis arbitrio spectatis circumstantiis justum censetur, quia in ejusmodi rebus pretium illud censetur justum, quod communiter justum æstimatur, & quod rationabiliter commensuratur valori. Utraque sententia est probabilis, spectatâ tamen ratione videtur secunda esse probabilior.

Q. 167. Si quis sciat in agro esse thesaurum vel 942
 venam auream, an licitè emat agrum communi pretio. R. Utrumque absolutè negant Vasq. Turr. & alii cum Dian. p. 9. t. 5. R. 17. Rationem dant 1. quia non est æqualitas inter pretium & rem emptam. 2. Quia alioquin etiam posses ignare

rustico dare vile pretium pro pretiosa gemma, quam invenisset & cuius pretium non nosset. Quia dolus, qui videtur hic intervenire, nemini favere debet. 4. Quia hoc ipso, quod quis invenit thesaurum in fundo alieno, media pars debetur domino fundi, secundum dicta n. 106. Et contra affirmant de thesauro *S. Thom.* aliique multi cum *Bonac.* de Restitut. d. 1. q. 3. p. 6. n. 7. *Lugo* d. 6. n. 128. *Burgh.* cent. 3. cas. 72., nam hoc ipsum innuit *Christus* rectè factum esse *Matth.* 13.; deinde fundus non emitur ratione rei latentis, sed ratione superficiei; denique quia juxta communem hominum æstimationem illud est justum pretium talis fundi, ergo emens illo pretio plus non peccat, quàm emens fascem herbarum. sciens unam ibi esse pretiosam & sibi velle de utilem. Idem dicunt *Lugo, Bonac. & Spor.* n. 72 de illo, qui emeret rem mobilem, v. g. piscem, in quo reperiret gemmam, aut saccum lanæ hosti ereptum, in quo lateret pecunia, quamdiu enim vendens non sciebat ibi esse gemmam aut pecuniam, non acquirebat illius dominium, & si à quocunque ibi inventa fuisset, media ex parte fuisset inventoris, & media illius, cuius tum erat piscis vel saccus. Circa venam auri vel aliud minerale in agro, *Turr. & alii* dicunt non licitè emi communi pretio, quia censetur pars vel saltem fructus agri, ergo in emptione debet haberi illius ratio: Econtra *Less. Bonac. & alii* cum *Spor.* n. 70. dicunt non esse habendam illorum rationem, quod certum videtur in praxi, si emens nesciverit, & bonâ fide emerit, quia nunquam cogetur hoc compensare: Ratio autem universalis est, tum quia in ven-

venditione attenditur solus valor & pretium ,
 quo res valet in ordine ad communem usum &
 in communi æstimatione hominum, non autem
 in ordine ad peculiarem circumstantiam , quam
 emptor non tenetur manifestare; tum etiam ,
 quia si talis vena est pars agri, uti probat *Lugo* n.
 107., ergo cum voluerit vendere totum agrum,
 voluit etiam vendere venam, & quamvis etiam
 dicatur esse fructus agri, tamen pretio æstimati
 non solet, nisi communiter cognoscatur saltem
 à venditore, alioquin habet se, atque si ibi non
 esset; tum denique quia probabilis est sententia,
 quòd tales venæ sint primò occupantis, uti cum
Bonac. n. 12. docent velut probabile *Less. Fill.* &
 alii, licet oppositum insinuaverim tanquam pro-
 babilius n. 110. *Ad 1.* rationem in oppositum
 N. deesse æqualitatem, thesaurus enim vel vena
 ignorata non auget pretium in communi æsti-
 matione hominum. *Ad 2.* N. conseq., quia vile
 pretium non est pretium gemmæ secundum
 communem æstimationem hominum. *Ad 3:*
 N. hinc esse dolum, utitur enim jure suo, nec tene-
 tur indicare, quòd thesaurus vel vena sit in agro.
Ad 4: Leges videntur loqui in casu, quo inveni-
 ens apprehendit thesaurum, volens facere suum,
 quando alter adhuc est dominus fundi, posset
 enim relinquere in agro, quo casu domino nihil
 obveniret; si autem emerit agrum, jam est domi-
 nus fundi, ergo ei debetur etiam altera medietas.

Q. 168. Quando nam ob lucrum cessans vel alios 943
titulos licitum sit pluris vendere ad creditum. R. §. 1.
 Licitum est absque alio titulo vendere pluris ad
 creditum, dummodo fiat intra fines justii pretii,
 uti rectè *Mendo* in stat. d. 6. n. 43., quia nunquam

teneris, per se loquendo, vendere infra summum pretium justum, ergo multò minùs teneris vendere ad creditum, cum hæc venditio plerumque habeat multa pericula & incommoda adjuncta.

244 §. 2. Ut liceat tibi supra justum pretium vendere pluris ad creditum ratione lucri cessantis, debent adesse sequentia, 1. Ut si hanc mercem non vendidisses huic emptori, fuisses venditurus alteri pro numerata pecunia; Ratio est, quia alioquin non habuisses ex hac merce pecuniam, quâ lucrareris, ergo non ideo tibi cessaret lucrum, quia huic ad creditum vendidisses. 2. Ut tu illâ pecuniâ fuisses negotiaturus ante tempus, quo solvetur, si enim mansura erat otiosa, non ideo tibi cessat lucrum, quia ad creditum vendidisti. 3. Ut propter hoc, quòd ad creditum vendas, non ideo habeas plures emptores, alioquin sic compensaretur damnum tuum. 4. De hoc tuo lucro cessante debet admoneri emptor secundùm dicta in simili de mutuo n. 864., alioquin involuntarius est ad excessum pretii. 5. De hoc lucro detrahere debes, quantum expensæ & periculum novæ negotiationis iudicio boni viri æstimantur: ita omnes, teste *Spor.* n. 31., ex quibus patet rarò excusari Mercatores ex hoc titulo vendentes supra justum pretium. nam dilatio solutionis præcisè non est justus titulus accipiendi plus, quia justum pretium rei secundùm se est illud, quo res valet, quando traditur, & per se loquendo solutio futura est æqualis æstimationis cum præsentis, secundùm dicta n. 869.; & ideo *Roder.* l. 3. q. 7. à n. 29. negat licere pluris vendere ad creditum, ob carentiam pecuniæ.

245 §. 3. Licere pluris vendere ad creditum ob peri-

periculum non accipiendi pretium, docent cum
 aliis *Dian. p. 1. t. 8. R. 57. Less. l. 2. c. 25. n. 33.*
 aliique 20. apud *Moy. t. 1. t. 6. d. 6. q. ult. n. 6.*
 Item ob periculum sumptuum vel molestiæ, quæ
 probabiliter timetur futura in obtinendo postea
 pretio, uti cum communi docent *S. Thom. opusc.*
73. c. 10. Sor. Bannez, Prado, Moy. n. 7. Steph. t.
*4. d. 9. n. 66.; videri tamen potest *Jlls. t. 4. d. 2.**
n. 402.

Q. 169. Si nunc bono pretio vendantur, v. g. sal- 246
pa, & Titius omnes emat, ut factâ earum penuriâ ca-
rius vendat, an hoc monopolium sit illicitum. R. Salas
& alii affirmant: & quidem esse contra justitiam
*docent *Ang. Silv. Nav. aliique cum Laym. l. 3. t.**
4. c. 17. n. 41. & Spor. n. 103., Rationem dant 1.
quia sic injustè compelluntur emptores ad au-
gendum pretium. 2. Injustè subducitur Reip.
pretium medium & infimum. 3. Talis potest pu-
niri ob talem suppressionem mercium. Econtra
*dicunt non esse contra justitiam *Mol. Turr. Bo-**
nac. Fill. Less. l. 2. c. 21. dub. 20. Castrop. d. 5. p. 34.
n. 6. Dicast. l. 2. t. 9. d. 3. n. 164. Tambur. l. 8. t. 3.
*c. 7. §. 11. n. 11. Burgh. cent. 2. cas. 19. *Jlls. n.**
403.; imò nec esse contra charitatem docent
Mol. & Lugo d. 26. n. 177., dummodo id faciat
solus Titius, non inducendo ad hoc etiam alios,
& supposito, quòd id lege non prohibeatur, nec
ideo notabile damnum causetur Reip. Ratio ho-
*rum est, quia ita fecit *Joseph in Ægypto Gen. 41.**
neque talis impedit alios, quominus etiam e-
mant, si velint; & differendo venditionem in
aliud tempus, utitur jure suo. Ad 1. rationem in
oppositum negant compelli, sed liberè jam e-
munt carius, quod neglexerunt antea emere vi-
lius.

lius. *Ad 2. & 3. N. assumpt.* Hæc sententia est probabilis, sed prima videtur probabilior, nam sic colligere omnes merces in ordine ad incidendam inopiam & augendum postea pretium, est re ipsa facere monopolium auctoritate privata, quod jure Gentium videtur esse illicitum.

947 *Q. 170. Quid dicendum sit, si Mercatores conspirent non vendere minoris, attamen adhuc intra limites justii pretii. R.* Aliqui dicunt non esse contra justitiam nec contra charitatem, uti refert *Castrop. n. 3.*, quia non excedunt pretium justum, nec charitas videtur obligare ad abstinendum à lucro, ne proximus patiatur damnum, alioqui semper vendendum esset minimo pretio: E contra tamen *Lugo n. 176.* tenet sententiam oppositam, vocatque communem, quia licet non pecces sic vendendo, tamen peccas suadendo id reliquis, sicuti ordinariè non peccas, si non des elemosinam pauperibus, peccas tamen, si suadeas alii omnibus, ut non dent.

948 *Q. 171. Quomodo venditor teneatur vitium, vel emptor pretium mercis manifestare. R. §. 1.* Si vitium sit ita manifestum, ut quivis facile possit advertere, *S. Thom. Sot. Mol. Laym. & alii rectè dicunt non esse opus manifestare, dummodo vendatur intra fines justii pretii, etiam considerato illo vitio, sibi enim imputet emptor, quòd non attenderit: si tamen advertere non posset ob imperitiam vel aliam invincibilem ignorantiam, docent AA: communiter cum Castrop. d. 5. p. 22. n. 7. Spor. n. 67. Ills. t. 4. d. 2. n. 400.* fore obligationem manifestandi, quia respectu hujus emptoris est, atque si esset vitium occultum.

949 *§. 2.* Si vitium occultum grave obstat tantum

tum fini intento ab emptore, non autem reddat rem absolutè vitiosam, v. g. Cajus dicit se velle emere bovem ad arandum, tu vendis talem, quem scis esse ineptum ad arandum, scis tamen esse bonum, ut impinguetur pro macello, in hoc casu *S. Anton. Gabr.* & alii putant contractum non posse rescindi, cum merx sit simpliciter bona & pretio isto digna, sed oppositum probabilius tenent *Salon. Sal. Rebell. Castrop. 7lls.* supra & alii, quia decipis in re gravi, & tenebaris te accommodare menti ementis, qui non aliter consentiebat in pretium: è contrà quando vitium occultum non reddit mercem inutilem fini ab emptore intento, sed adhuc habet commodum usum; item quando vitium est tantum leve, si credas alterum non empturum aut minoris empturum, si manifestares, *Panorm. Rebell.* & alii multi dicunt te teneri manifestare, quia alioquin illa emptio erit ipsi involuntaria; Econtrà probabilius negant *Sot. Valent.* aliique multi cum *Castrop. n. 14.* & *Spor. n. 68.*, quia nec jus naturale nec positivum jubet hoc fieri, cum res non vendatur pluris, quàm justo pretio, adeoque non fiat ementi injuria, licet fortè emptio sit secundum quid involuntaria.

§. 3. Si emptor interroget, an vitium insit, vendens tenetur manifestare etiam occultum, alioquin erit dolus dans causam contractui, ergo invalida erit venditio & emptio: quod putat *Spor. n. 65.* esse verum, etiamsi vitium esset leve, quia emptor satis declaravit se habere voluntatem tantum conditionatam emendi, si nullum vitium inesset, quod scire voluit: potest tamen tum non manifestato vitio dicere venditor se

se bonâ fide vendere, spondendo indemnitate,
Tambur. l. 8. t. 3. c. 7. §. 9. n. 29. *Spor.* suprâ.

951 §. 4. Emptor tenetur venditori simplici
 ignaro manifestare bonitatem vel pretium me-
 eis, v. g. gemmæ, quam invenit & vendere vult,
 nesciens ejus pretium, alioquin emit pretio non
 justo, quia non tanto, quanti in communi æsti-
 matione valet, ita cum communi *Castrop.* n. 1.
 Quod si emens dicat, volo tam multum dare, si
 rem des & condones, si fortè valet suprâ, putant
Caj. Arm. & alii fati esse, sed merito cum aliis
 contradicunt *Mol. Lugo* d. 26. n. 137. *Spor.* n. 69,
 quia venditor sic non donat liberè sed ex pacto,
 quia emptor aliter non vult emere, ergo non est
 condonatio gratuita sed involuntaria.

952 §. 5. Quando res communi æstimatione ve-
 lis, prius post venditionem cognoscitur esse pre-
 tiosa, si empta sit isto communi pretio, justè re-
 tinetur, uti si vas aliquod communiter putabatur
 esse æneum, quod postea invenitur fuisse ex par-
 te aureum, emens communi pretio non tenetur
 postea aliquid superaddere, *Tambur.* §. 11. n. 41.
Spor. n. 71. Ratio est, quia quamvis fuerit error
 in substantia physica, tamen non fuit in morali,
 id est, non fuit error in illa substantia, prout
 substabat commercio humano, nam communi-
 ter putabatur ænea, res autem justè emitur tantis
 quanti æstimatur communiter, sicque nunc per
 emptionem justâ transit in dominium ementis.

953 Q. 172. Quid dicendum sit de venditione, in
 qua intervenit fraus vel mendacium. R. §. 1. Si ven-
 das quid pro quo, v. g. pharmacopola, ne cogatur
 fateri se non habere certas species petitas, si
 suppo-

supponat alias , injustus est peccatque graviter vel leviter pro ratione damni vel periculi ægro causati.

§. 2. Vendens mercem pretio infimo , sed ⁹⁵⁴ tradens minorem mensuram , ita tamen , ut spectatâ etiam diminutione mensuræ maneat intra fines justii pretii , adhuc est injustus , inquit *Spor. n. 75.* , & tenetur restituere , tum emptori , quia non stat contractu , quem cum illo iniit de tradenda integra mensura , tum aliis Mercatoribus , qui jus habent , ut ementes per talem fraudem à suis officinis non abstrahantur.

§. 3. Si fraude vel mendacio inducas emptorem ad emendum majori pretio , quàm empturus esset , facis injuriam , & teneris restituere , quamvis pretium , quod dedit , adhuc fuerit intra fines justii pretii , ita *Castrop. d. 5. p. 35.* Ratio est , quia agis contra jus , quod quisque habet , ut fraude vel mendacio non inducatur in aliquod damnum. Ob eandem rationem es injustus & teneris restituere , si fingas literas , vel spargas falsum rumorem de obsidenda urbe , de navibus submersis , quæ tales merces advehabant , aliisque similibus , & ideò carius vendas merces tuas , ita *Rebell. & Castrop.* Si tamen pretium auctum jam sit falso rumore non causato à te , *Med. & Graff.* te excusant à restitutione , si fuisti inscius fraudis , non excusant autem , si fuisti conscius ; Consequentius tamen dicerent , inquit *Castrop. n. 5.* , quòd in utroque vel neutro casu excuseris , nam supposito errore venditur pretio secundùm vulgi æstimationem constituto

tuto, hinc veriùs putat *Castrop.* cum *Rebell.* & aliis in utroque casu te teneri restituere, nam idem pretium nequit esse justum & injustum respectu diversorum, sed respectu illorum, quorum rumoris sunt causa, est injustum, ergo etiam respectu aliorum: & ratio à priori est, quia pretium, quod falsis & iniquis rumoribus introducitur, non est voluntariè à Rep. constitutum nec approbatum, ergo simpliciter est iniquum.

956 §. 4. Si tantùm diceres, aut etiam jurares, rem tibi pluris constare, te pluris vendidisse alii, te non posse vendere minoris &c., quamvis mens sic inducatur ad plùs dandum, non est obligatio restituendi, quia licet peccent sic mentientes aut jurantes, tamen satis notum est talli solere communiter dici ab illis, quamvis vera non sint, unde sibi imputet, qui credit, ita *Rebell.* & *Castrop.*

957 Q. 173. An mercator licitè possit merci admiscere substantiam alienam, v.g. piperi juniperos, ut picem. R. Potest, dummodo etiam proportionatè remittat de pretio, & merx idonea maneat ad consuetum usum, nec reddatur deterior quàm illa, quæ simili pretio venditur ab aliis, ita *Mol. Laym. Spor.* aliique 12. apud *Mendo* d. 3. n. 17. Addunt *Less. & Lop.*, si materia secundùm se deterior ita per industriam admisceatur, ut res meliùs temperetur, posse vendi consueto pretio, contradicunt tamen rectè pro praxi *Castrop.* d. 5. p. 6. n. 5. & p. 22. n. 4. aliique cum *Mendo* n. 22., quia sic daretur occasio injuriis, quisque enim facilè judicaret rem suam non obstante mixtione manere æquè bonam, aut fieri meliorem; specialiter autem de vino aqua mixta dicunt

dicunt id absolute non licere *Tambur*: aliiq; multi cum *Spor. n. 80.*, quia vinum in se semper red-
ditur deterius citiusque acescit, & admiscere po-
terit emens, si temperari expediat; itaque non
aqua sed vinum vilius erit admiscendum, ut ad
commune fori vinum accedat; hoc tamen non
obstante docet ex *Robello Laym. l. 3. t. 4. c. 17. n.*
15. te posse facere admixtionem etiam aquæ ad
vinum, si aliter non possis obtinere justum pre-
tium, aut si Magistratus injustè taxarit illius pre-
tium. Addunt, Pistorum facere posse panes mino-
ris ponderis, si alioquin justum pretium secun-
dum Magistratus taxationem consequi non pos-
sint, sed rectè notat *Castrop. p. 22. n. 5.* non esse
facile præsumendam illam iniquitatem Magi-
stratum, qui justè taxant pretium, prout com-
munitati expedit, licet fortè privatus per acci-
dens patiatur damnum, quod aliâ vice facile
compensabitur majore lucro.

Q. 174. An licitum sit vendere in fraudem Cre- 958
ditorum, quibus revendita non poteris solvere, quod de-
bes. R. Non est licitum, si retentâ re, quam ven-
dis, poteris lucrari, aut te reddere potentem ad
solvendum, uti constat ex dictis *n. 428.*; imò
quamvis talis venditio sit valida, si facta sit nesci-
enti, tamen si scienti sit facta, rescindi potest à
Creditoribus, etiam non restituto pretio, uti ju-
ra statuunt; si tamen non rescindant intra an-
num, *P. Nav. Mol. & Less.* dicunt ementem etiam
in conscientia esse tutum, sed negant communi-
us alii cum *Nav. & Laym.*, estque sententia utra-
que probabilis teste *Spor. n. 88.*

Q. 175. An ille, qui emit rem hypothecatam, id est, 959
ad debita obligatam, teneatur hæc debita solvere. R.
Communis sententia affirmat, quia res transit ad

emptorem cum suo onere reali, nec emptor plus domini potest acquirere, quam haberet venditor, hic autem non habebat dominium liberum à debitis. Excipit *Lugo* d. 17. à n. 95., nisi tunc sit vendita, quando vendens in extrema necessitate poterat distrahere rem alienam, sicuti enim posset in ea necessitate consumere, ita potest illam vendere tanquam liberam onere, ut sic plenum accipiat illius pretium.

960 Q. 176. *An liceat uti falsâ monetâ.* R. Si est falsa tantum formaliter, id est, si appressa sit forma seu signum Principis sine ulla authoritate, dummodo materia sit bona, licitum est, quamvis enim nudus peccârit, tamen si postea exponatur, habet valorem intrinsecum & communem: contra si est materialiter falsa, quia vel deest pondus communiter requisitum, vel deest iusta materia saltem ex parte notabili, qui scienter exponit, peccat contra justitiam cum onere restituendi. Quòd si quis ignoranter exposuerit, tenetur recipere & commutare, si resciat, aut probetur exposuisse: Similiter qui acceptavit etiam ignoranter, si postea advertat defectum, & resciat à quo acceperit, tenetur suppressere, aut detecto vitio vendere, quanti potest; neque potest exponere pro pleno valore, ut se reddat indemnem, error enim meus soli mihi debet nocere, & ex eo quòd sim deceptus, non est mihi licitum decipere alterum, sed detrimentum illud assignare debeo, meæ improvidentiæ vel casui, *Nov.* aliique, ita ut *Spor.* n. 30. meritò dicat esse omnium: hinc audiendus non est *Dian.* p. 3. t. 6. R. 3. dicens eum probabiliter non obligari ad restitutionem, qui bonâ fide exposuit, uti accepit. De
cussione

cusione monetæ videri potest *Th. Hurt: de Re-*
fid. tom. 2., ubi à pag. 495: fuse probat ex S. Th.
 & aliis non esse sine gravissimis causis immutan-
 dum valorem monetarum, sed relinquendum
 secundum æstimationem intrinsecam materiæ,
 uti valet apud illos, cum quibus sunt commer-
 cia: sufficere tamen rationem probabilem, quæ
 Princeps judicat id necessarium esse ad bonum
 commune, docet contra alios à pag. 498. Deni-
 que notat *S. Th. opusc. 73. c. 9. ex Arist.:* esse vi-
 tium usuræ, si quis cudat monetam, ut seipsum
 reddat ditiores, intendendo tantum ejus mul-
 tiplicationem sine necessitate Reip:

Q. 177. Quid addendum sit circa emptionem 961
rei furtivæ, vel pro pretio furtivo. R. Seqq. §. 1. Em-
 ptor, quamvis sit bonæ fidei, non fit dominus
 rei furtivæ sibi venditæ, sed res manet domini,
 cujus fuit; Venditor tamen etiam malæ fidei fit
 dominus pretii, sed plerumque cum obligatio-
 ne restituendi: E contra si quis pretio furtivo e-
 mat merces, vendens ex vi emptionis non fit do-
 minus pretii, sed dominium illius manet apud
 illum, cujus fuerant pecuniæ; emens tamen fit
 dominus mercium, & ita habetur ex jure partim
 naturali partim positivo secundum dicta n. 694:
 possuntque videri *Laym. l. 3. t. 4. c. 17. n. 21.*
Spor. t. 6. c. 5. n. 53. & alii passim. Quod si vendi-
 tor & emptor sciverint rem esse alienam, restitui
 debet pretium emptori, res domino, uti omnes
 docent, quia contractus ex utraque parte est nul-
 lus, & si res absumatur ab emptore, uterque in
 defectu alterius in solidum tenetur restituere,
 prius tamen emptor, quia cum absumpserit,
 censetur magis nocuisse domino, ita cum aliis

Tambur. l. 8. t. 2. c. 8. n. 6. Spor. n. 59.

962 §. 2. Si vendas equum, quem bonâ fide putas esse tuum, Cajus autem dato pretio emit sciens non esse tuum sed esse Sempronii, tu acquiris dominium pretii, nec teneris quidquam restituere, non Sempronio, uti n. 966. dicitur; nec Cajo, qui voluntariè in te transtulit dominium pretii, sciebat enim equum esse alienum, & tamen dabat pretium volens se eo abdicare, ut jus quaecunque in equum vel aliquem ejus usum acquireret, *Spor. n. 58.*

963 §. 3. Si bonâ fide mercem propriam vendidisti, sed pro pretio furtivo, (: aut secundùm *Lugd. d. 6. n. 171* ; si pecuniam furtivam accepisti pro debito :) si compareat dominus pretii, teneris restituere, si adhuc exstet; si autem consumpseris vel per mixtionem feceris tuum, ad nihil teneris, quia non es factus ditior, nam propter illud dedisti mercem tuam, alioquin non daturus, ita *P. Nav. Sanch. Sayr. Vasq. Laym. n. 23. Dian. p. 4. t. 4. R. 67. Dicast. de Restitut. d. 2. n. 25. & d. 5. n. 190. Spor. suprâ. Idem est, si bonâ fide emisisti triticum alienum, & per mixtionem fecisti tuum, si autem adhuc esset impermixtum, deberes restituere etiam cum jactura tui pretii, *Petsch. pag. 572.* Notat etiam rectè cum aliis *Dicast. d. 5. à n. 185. & Petsch. suprâ*, si fur pecuniam aut aliud simile jam antecederet fecisset suum per mixtionem tibi que donaret, te posse retinere, quia dat rem suam: limitant *Sanch. & alii n. 1078.* referendi, nisi sit impotens ex aliis bonis restituere; sed adhuc oppositum velut probabile tenent *Mol. t. 2. d. 328. Less. l. 2. c. 20. n. 168. Petsch. suprâ, & futius pag. 128.*, cum enim acceptans non moverit ad*

ad donationem illam injustam, sed eam supponat, nihil est, quod eum obliget ad negligendum suum commodum, quamvis per accidens inde sequatur incommodum tertii.

§. 4. Etiam bonæ fidei emptor, qui eâdem fide 964 alteri vendidit rem alienam, postquam hoc cognovit, tenetur pretium emptori restituere, si subsit periculum, ne res à domino repetatur, *Valent. Mol. Sanch. Less.* aliique communiter. Ratio est, quia jura disponunt, ut venditor regulariter teneatur emptori de evictione rei, sicuti emptor tenetur venditori de evictione pretii, uterque enim tenetur alterum servare indemnem, si res vel pretium à vero domino evincatur, uti pluribus explicat *Castrop. t. 32. d. 5. p. 28.*

§. 5. Si furatus es Titio equum, & hunc vendas 965 pro 60., ac postea redimas pro 50., satisfacis reddendo equum Titio, & compensando damnum, si aliquod causatum est, lucrum autem illud, quod redimendo fecisti, non est fructus equi sed tuæ industriæ, uti rectè *Mol. t. 3. d. 721. n. 10. contra Sanch.* Vide dicenda n. 967.

§. 6. Si Cajus bonâ fide emit equum à Titio 966 pro 50., quem equum Titius furatus erat Sempronio, & Cajus eundem equum bonâ fide revendit Antonio etiam pro 50.; *Bann. Sot. Med. Covarr. Arrag. Led. Sayr. P. Nav.* dicunt Cajum teneri hoc pretium restituere Sempronio, quia si equum retinisset, debuisset hunc illi restituere, pretium autem successit in locum equi: è contra hoc probabilius negant *Caj Nav. Fil. Laym. Sanch. l. 2. c. 23. n. 187. Dian. p. 2. t. 15. R. 11. Lugo d. 17. à n. 105. Burgh. cent. 1. cas. 87. Spor. n. 57.* quia pretium, quod accepit ab Antonio, non est

Sempronii sed erat Antonii, & nunc transit in dominium Caji, neque Caju ex illa venditione est factus ditior, unde satis est Sempronio, quod retineat jus ad equum suum existentem apud Antonium, simulque habeat actionem contra Titium. Nec verum est, quod pretium succedat in locum rei, nisi ubi leges ita statuunt in certis contractibus, aut saltem nisi quando pretium est debitum pro re, quam debitor habeat, quod hic non est, cum equus non sit in Caji potestate.

967

§. 7. Si Caju in posito casu equum illum revendisset pro 60., sicque lucratus esset 10., *Benac. & alii cum Fill. t. 22. n. 84.* dicunt Caju teneri excessum illum dare Sempronio, quia Caju in hoc est factus ditior ex re Sempronii, res autem domino suo lucratur, quæ sententia vera est, si Titius Cajo vendidisset infra infimum justum pretium, v. g. si equus esset saltem 60. Imperialibus dignus, tum enim excessus ille esset justum pretium equi: Si tamen justum pretium equi esset etiam 50., quos dederat Caju, *Mol. Rebell. Less. Laym. Lugo n. 19. Dian. p. 3. t. 5. R. 41. Haut. t. 3. n. 251. Burgh.* suprâ negant teneri ad hunc excessum, quia est fructus industriæ vel fortunæ, si enim esset fructus naturalis, Sempronius posset illud repetere, quamvis equum recepisset, quod dici non debet, quia recepto equo habet, quod suum erat, ergo in nostro casu satis est, si Caju det Sempronio pretium commune, quo similem equum comparare possit.

968

§. 8. Si Caju illum equum Sempronii à Titio fure accepisset titulo gratuito, v. g. donationis, & summo pretio revendidisset, *Mol. Less. alique communiter cum Lugo n. 105. Petsch. pag. 560.*

Spor.

Spor. n. 57. rectè dicunt Cajum teneri pretium dare Sempronio, alioquin planè ex re aliena fieret ditior: & certum videtur, quòd non satisfaciat dando pretium infimum, sic enim Sempronius non reciperet rem suam æquivalenter, quia talis equus communiter non potest infimo pretio emi, ergo tenetur dare saltem pretium medium, quia hoc censetur pretium quasi naturale rei; probabiliter tamen docent *Lugo & Haun.* non teneri dare excessum illum usque ad summum pretium, quia cum res communiter non possint vendi summo pretio, hic excessus censetur fructus industriæ potiùs quàm rei.

§. 9. Si fur rem Caji sublatam furto donaverit Titio, qui eam vendiderit & acceptum pro ea pretium donaverit Sempronio, potest retinere Sempronius, quia Titius, ex cujus liberalitate Sempronius factus est ditior, fecerat pretiù illud suum, uti suppono, *Tambur. l. 8. t. 3. c. 3. §. 1. n. 13. Petsch. pag. 561.* Si tamen Titius scivisset rem esse Caji, in defectu furis teneretur restituere, quia vendendo fecisset injuriam Cajo.

§. 10. Si equus Sempronii, quem Cajus bonâ fide emit vel accepit à fure, pereat apud Cajum, etiam ex gravi culpa Caji, Cajus ad nihil tenetur secundùm dicta n. 143., non ex re accepta, quia nihil ideo habet; neque ex injusta acceptione, quia culpa Caji non erat formaliter injuriosa Sempronio, cum de illius jure nihil sciret.

§. 11. Quamvis scias rem furtivam esse ab aliis emendam vel consumendam, tamen facis injuriam, si emas animo retinendi, uti sequitur ex dictis n. 49., quia quisquis emet vel consumet, ille cooperando furi faciet injuriam domino,

ergo præveniens in emendo vel consumendo, prævenit in injuria. Quòd si prudenter præsumeres rem à domino jam haberi pro derelicta, posses dare aliquid etiam vilissimum, ut acciperes, & sic faceres tuam, non titulo emptionis sed occupationis; domino tamen postea comparanti deberes reddere, si eam re ipsa non habuisset pro derelicta, tum enim se non abdicasset domino, *Tambur. l. 8. t. 2. c. 8. n. 14.* Dixi, animo retinendi, quia posses modico pretio emere animo reddendi domino, si datum pretium refundat, sic enim utiliter geris illius negotium, teneris tamen tunc in illum inquirere, *Laym. Spor. n. 61.* Quòd si ex prudentibus argumentis iudicasses dominum voluisse refundere etiam magnum pretium, ideoque tu illud furi dedisses, ut rem domino vendicares, posses hanc tamdiu detinere, donec dominus pretium illud tibi refunderet, uti contra *Lugo* docent multi cum *Laym. Tambur. n. 11. & 15. Spor. n. 62. & 68.*; ratio est, quia tum bonâ fide egisti ex prudenter præsumpta voluntate ejus, debesque censeri utiliter gessisse negotium illius, ergo non debes inde pati damnum. Ex hac ratione fortè excusari potest, si Magistratus hanc ferat legem, ut Judæis liceat emere res ad se delatas, quas bonâ fide putant non esse furtivas; quòd si deprehendantur fuisse furtivæ, dominus, si recipere velit, teneatur Judæo refundere pretium, id enim aliquibus videtur esse utile publico, 1. quia Judæi communiter dant, ideoque tantum repetere possunt parvum pretium. 2. Quia alioquin res furtivæ aliò deportantur sine spe recuperandi. 3. Quia si non refundatur pretium, erunt nihilominus

lominus ex Judæis, qui emant, & se emisse negent, sicque majus damnum patientur domini.

§. 12. Licitum est bona fidelium injusto bello ⁹⁷²
 à Piratis capta emere, & in proprios usus convertere sine onere restituendi, uti ex decretis S. Congreg. ab Urb. VIII. approbatis docet *Veriuis* in *Pasto Mission.* t. 4. a. 13., meritò tamen aliqui in Congreg. addebant requiri animum restituendi sic empta, si domini comparerent, & pretium datum redderent, ratio autem est, quia voluntas dominorum præsumitur esse, ut potius fideles in suum commodum habeant quàm infideles. Et ita quòque quamvis *Less.* in auct. V. *Beneficium.* cas. 6. dicat non licere ab hæreticis emere bona Ecclesiarum & Monasteriorum, nisi cum animo restituendi ea cum fructibus omnibus, tamen *Verju.* absolutè putat licere Catholicis, etiam sine conventionione cum Papa vel Generali Ordinis emere talia bona immobilia ac retinere, quamdiu à propriis dominis occupari non possunt, nec interea esse obligationem ad interesse aut ad solvendum aliquid pro fructibus, quia etiam hìc est præsumpta voluntas Papæ & dominorum, quòd potius velint jura & fructus cedere Catholico quàm manere in manibus acatholicorù sine spe recuperandi: si tamen acatholicus emeret, careret hoc jure, quia Ecclesia illi non favet. Quòd si bona sint mobilia, v.g. Calices, debent restitui, & quando bonâ fide sunt empta, potest repeti pretium; si autem nesciatur ad quam determinatè Ecclesiam spectent, satis est restituere alicui Ecclesiæ ejusdem Diocesis aut Ordinis cum conditione dandi vero domino, si comparuerit. V. *Arsd.* t. 2. p. 2. t. 6. in *Res. de hæret. q. 10.*

973 §. 13. Si prudenter dubites, an res venalis sit furtiva, quia possessor videtur esse malæ fidei, illicitè emes, quia te expones periculo usurpandi alienum; sine causa tamen dubitare non oportet, quia delicta non præsumuntur. Quòd si tu ipse bonâ fide rem possederis, & superveniat dubium, an sit tua, poteris vendere, si emptori admonito te obliges de sustinendo evictionis periculo, *Laym. n. 27. Dicast. de Rest. d. 5. n. 215. Petsch. pag. 584.*

974 Q. 178. *Quis sit dominus rei venditæ.* R. Jure civili & Gentium dominium mercis etiam traditæ non antea acquiritur emptori, quàm pretio persoluto vel assecurato per cautionem pignoris vel fidejussoris, aut per fidehabitionem, quam *Stryck. de caut. contr. f. 2. c. 8. l. 24.* dicit non esse præsumendam, sed ab emptore probandam, licèt in hoc contradicant *Barb. & alii.* Quando autem venditor principalis est Ecclesia, fiscus vel Minor, res per venditionem Ministri, Procuratoris vel Curatoris non alienatur ante actualem solutionem, uti ex *L. Si Curator, 5. De Jure fisci, & Gl. ibid. colligunt Mol. Less. Laym. & Castrop. apud Jlls. t. 4. d. 3. n. 190.* In dubio autem censetur alius venditor tradens mercem cedere dominium emptori, multò magis si jam recuset pretium rei emptæ, vel pro soluto habeat, & contentus sit promissione, uti communiter fit, & tum merx hoc ipso transit in dominium emptoris, vel ex jure positivo, uti vult *Mol.*, vel ex jure naturæ & intentione contrahentium, uti vult *Lugo d. 20. n. 17.*, nam alioqui censetur venditor tum priùs velle se abdicare dominio, quando præstatur pretium, vel aliquid æquivalens, ideoque

que manet venditoris, & si ablata fuerit, debet huic restitui; si autem sit vendita pretio tantum affecurato, *Cuj. Med. Nav. Rebell. Bonac. aliiq;* apud *Lugo* n. 16. dicunt adhuc debere præferri venditorem, quia res est loco pretii; Econtrà *Covarr. Mol. Vasq. Laym. Castrop. Lug. flls.* n. 204. & alii æquè probabiliter negant, quam sententiam discussis utrimque rationibus defendit *Petsch.* à p. 657., quia talis merx est sub dominio emptoris, non aliter atque res aliæ; neque verum est, quòd res talis maneat hypothecata seu obligata venditori, nisi expressè sit de hoc conventum, sed transit in dominium emptoris sine reali onere rem afficiente: quod *Conf.* quia si res talis ab emptore vendatur tertio, primus venditor haberet actionem in hunc tertium pro obtinendo pretio, quod primus emptor necdum persolvisset, res enim illa, utpote hypothecata, transfiret cum onere, hoc autem negant adversarii, ergo signum est obligationem solvendi non esse realem, quæ mercem ipsam afficiat, sed esse tantum personalem. Neque universaliter verum est, quòd pretium sit loco rei, uti n. 966. dictum est.

Q. 179. Quid addendum sit circa rem duobus venditam. R. Hæc pauca: Si prior emptor solvit pretium, posterior, qui non solvit, licet rem habeat, non acquirit dominium: Nec posterior tum acquirit, quando cum primo emptore initum est pactum non vendendi alteri, tum enim apponitur clausula *Constituti*, id est, Venditor constituit se possessorem pro emptore, ideòque hic Emptor incipit possidere, & præcessit æquivalenter traditio, hinc posterior venditio est invalida. Quòd si posterior emptor, cui res etiam soluto pretio tradita

tradita est, sciverit priorem venditionem, praesumitur fraus, & prior emptor intra annum à die scientiæ habet jus evincendi rem, si tamen intra annum non repetat, secundus emptor, si non induxit venditorem, etiam si sciens emerit, in utroque foro est tutus, & solus venditor personaliter obligabitur primo emptori, ac tenebitur de damnis, ita citatis Juribus & Authoribus *Spor. à n. 86.* potestque videri etiam *Laym. l. 3. t. 4. c. 17. §. 4.*

976 Q. 180. An facto contractu venditor teneatur mercem tradere. R. Aliqui negant, & putant satisfacere solvendo interesse, quod saltem pro foro externo videtur probabile; tamen absolute dicendum est teneri tradere, quia ad hoc determinate se obligavit per venditionem, uti recte *Bartol. Covarr. Menoch. Castrop. d. 5. p. 23. flls. t. 4. d. 2. n. 409.*

977 Q. 181. Ad quem spectent fructus vel alia affixa rei venditæ. R. §. 1. Si aliud nihil conventum sit, fructus tam maturi quam immaturi actu pendentes in re determinata vendita, licet necdum tradita, spectant ad emptorem, uti leges decernunt apud *Less. l. 2. c. 21. n. 100. flls. n. 410. Spor. n. 93.* Ratio est, quia sunt veluti pars rei, quæ emptori debetur, hinc si vinea habens uvæ emptæ sit ante autumnum, traditio autem fiat, postquam uvæ à venditore collectæ sunt, detrahendum est de pretio, quanti uvæ tempore contractûs pendentes æstimabantur, *Mol. Lug. Less. supra.* Similiter pensio domûs elocatæ pro tempore post venditionem sequente spectat ad emptorem, quia habet se per modum fructûs pendentis, tunc nondum perceptibilis à venditore. Similiter vendito equo censetur venditum frænum; item venditâ domo, licet necdum persoluto pretio, ad emptorem

rem spectant seræ, claves, clavi, clavisque affixa.

§. 2. Quoad fructus non pendentes actu, sed 978
 futuros seu nascituros ex re, dissentiunt AA: apud *Jlls.* à n. 411., nam Juristæ communiter, ad quos accedunt *Nav. Mol. Rebel. Saa, Sanch. Diana* p. 4. t. 4. R. 139. dicunt, si res necdum sit tradita, nec præstitum pretium vel saltem cautio pro illo, fructus manere venditoris, 1. quia cum hic maneat dominus rei, res domino fructificat. 2. Quia videtur iniquum, ut emptor percipiat fructus ex re, & venditor non possit frui pretio. E-contra *S. Anton. Silv. Rosell. Arm. Lop. P. Nav. Castrop. Less.* n. 109. *Spor.* n. 94. & Theologi communiter ac probabilius putant eos spectare ad emptorem, si res sit absolutè vendita, etiamsi necdum sit tradita, nec cautum de pretio, quia quodocunque nascentur, sunt connexi cum re de se ferente tales fructus tanquam accessorios, ergo cum emptori debeat res, debentur etiam illi fructus: Unde ad 1. rationem oppositam dicunt rem fructificare domino, nisi alteri sit debita, nam similiter dicitur perire domino, hoc tamen non obstante sæpe perit emptori, cui debita est, licet necdum illius sit dominus, uti n. 983. dicitur. Ad 2. Id compensatur per hoc, quòd ad emptorem pertineat periculum rei; pretium autem futurum, quòd solvetur venditori, est, per se loquendo, æqualis valoris cum pretio præsentem jam persoluto, uti n. 869. dictum est.

§. 3. Nomine fructuum hic non venit thesau- 979
 rus, nihilominus si aliquis tertius thesaurum reperiret in re vendita & tradita, etiam non persoluto pretio, media pars deberetur emptori & non venditori, *Jlls.* n. 414.

§. 4.

980 §. 4. Si emptio vel venditio rescindatur ob
laxionem supra dimidium, fructus temporis in-
termediu pertinent ad emptorem, sicut & peri-
culum eius ad illum pertinebat, *Mol. Saa, Laff.*
dub. 15. *Spor. n. 28.*

981 Q. 182. An vendens rem frugiferam ad creditum
possit contrahere cum emptore, vel de retinendis fructi-
bus rei venditæ, donec persolvatur pretium, vel si em-
ptor velit fructus, de pensione solvenda. R. Si vendi-
tori emergat damnum vel cesset lucrum ex di-
latione solutionis, aut si retineat in se periculum
rei venditæ, potest repetere fructus saltem ex
parte, uti statuit lex apud *Spor. n. 96.* Quod si con-
trahentes velint tamdiu rem non censi vendi-
tam sed quasi elocatam sub certa pensione, usque
dum solvatur pretium, periculo remanente a-
pud venditorem tanquam dominum, etiam li-
citur erit. Præterea putant *Lugo d. 25. n. 140.*
Spor. n. 97. Beja p. 1. cas. 19. venditorem posse
translato rei dominio velle retinere sibi jus ad
fructus, donec solvatur pretium, tumque eloca-
tis fructibus exigere aliquam pro his pensionem,
imò quamvis venditori nulli emergat damnum
nec cesset lucrum, tamen *Covarr. Mol. & alii pu-*
tant posse petere pensionem absolutè ob fructus,
quos percipiet emptor ex re, donec persolvatur,
pretium, quia si res non fuisset vendita sed eloca-
ta sub pensione annua, liceret hanc accipere, ergo
licebit, etiam si fuerit vendita, quia emens ex
venditione nullum habet majus incommodum:
sed oppositum tenendum est, nam res vendita
transit in dominium emptoris, qui etiam inter
incommoda habet, quod res, si pereat, ipsi per-
eat, ergo illi debentur fructus rei, ergo tu injustè
exigis

exigis pensionem ob fructus, qui nec sunt rei tuæ, nec tibi debiti, ita *Rebell. Less. Laym. Castrop. d. 5. p. 26. n. 11. & alii communiter.*

Q. 183. An liceat emere ab aliquo rem frugiferam, cum pacto de retrovendendo, ita ut emptor possit cogere venditorem ad rem redimendam, non computatis fructibus interea perceptis. R. Negant S. Anton. Panorm. Sot. Salas & alii cum Castrop. d. 4. p. 9. n. 7., quia illa non tam esset venditio, quam oppignoratio, de qua n. 1115. Licebit tamen hoc, dummodo ab initio habeatur ratio majoris pretii pro valore prævisorum fructuum, ob quos res antecederet magis æstimabilis. Quòd autem venditioni adjici possit pactum retrovendendi, dicitur n. 992.

*Q. 184. An æquum sit, quòd res absolutè vendita, si pereat ante traditionem, pereat emptori. R. Videtur negari posse, 1. Quia res perit domino, venditor autem manet dominus, quamdiu non tradit. 2. Quia videtur iniquum, si emptor damnum ferat ob rem non suam. Sed tenendum est cum communi id æquum esse, quia jura sic statuunt, ut dictum est n. 705., possuntque videri *Laym. l. 3. t. 4. c. 17. n. 12. Castrop. d. 5. p. 14. flls. t. 4. d. 2. n. 410. Ad 1. rationem oppositam, R. Res perit domino, abstrahendo à dispositione juris, & quando alteri non est debita, C., si jura aliter disponant, vel res debeatur alteri, N. Ad 2. N. esse iniquum, nam venditor vicissim fert incommoda, uti quòd non possit rem vendere alteri, & è contrà emptor commoda, nam percipere potest fructus rei, secundum dicta n. 977. & 978. Dixi, absolutè vendita, si enim tantum conditionatè sit vendita, & ante conditionem imple-**

imple-

impletam pereat aut fiat deterior, damnum est venditoris, *ffls. suprà. Vide dicta n. 705.*

934 *Q. 185. Quid addendum sit circa emptionem Chi-
rographorum vel crediti alieni. R. Seqq. §. 1. Quam-
vis Caj. Panorm. aliique apud Lugo d. 26. n. 95.,
quos sequitur Dian. p. 1. t. 8. R. 49. dixerint Chi-
rographa aliaque debita immatura, id est, post-
hac solvenda, quamvis sint certa, & absit dam-
num, nec cesset lucrum, posse minoris emi, eam-
que sententiam probabilem agnoverint Less.
Mald. Lug. Sanch. in Conf. l. 1. c. 7. dub. 17. Laym.
n. 33. Burgh. cent. 1. cas. 45. aliique plures apud
Moy. t. 1. t. 6. d. 6. q. ult. n. 11., eò quòd jus post
annum recipiendi 100. videatur quid minus
quoad humanum usum & æstimationem quàm
100. præsentis, tamen absolute tenendum est
oppositum, cum S. Th. Sor. Castrop. p. 13. n. 6.
Mend. d. 6. n. 74. Lugo n. 96. Loth t. 10. a. 2. Car-
den. in 1. crisi d. 63. c. 5. & in 2. crisi d. 25. c. 4. Spor.
n. 49. aliisque communissime, atque ideo pri-
mam sententiam improbabilem esse dicunt Mol.
Bann. Salas, uti refert Moy. n. 10. Ratio est, tum
quia in hoc committitur usura ob virtuale mu-
tuum, uti rectè Busenb., tum etiam quia pecunia
certò futura non est minùs æstimabilis quàm
præfens, uti constat ex dictis n. 869. Excipiunt
tamen Nav. Less. Lugo aliique communiter, nisi
ejusmodi Chirographa vel debita obtruderentur,
nam n. 935. diximus merces ultroneè obla-
tas vilescere, & meritò tum præsumitur subesse
vitium vel periculum, notatque sapienter Lugo
suprà, in praxi communiter veram esse primam
sententiam, quia vix unquam erunt Chirographa
aut debita tam certa, ut absit omne periculum
fortis*

fortis, sumptuum aut molestiarum; ut tamen liceat minoris emere, non sufficit, si damnum emergat vel lucrum cesset soli venditori, licet oppositum insinuet *Carden. in 2. crisi d. 25. n. 39.*, nam non ideo est titulus pro emente, alioqui possem etiam in mutuo plus recipere, etiam si soli mutuuario, nisi mutuarem, emergeret damnum vel cessaret lucrum, quod nemo dicet.

Obj. L. Minus. ff. De Reg. Juris dicitur; Minus est actionem habere quam rem. Bz. Lex tantum vult jus ad rem esse minus quam jus in re, licet unum quoad utilitatem possit æquivalere alteri.

§. 2. Si Titius per Chirographum se statuerit debitorem 100. aureorum Cajo, qui solus sciat Titium non esse solvendo, aliqui putant Cajum posse vendere chirographum communi pretio, quia Titius in communi habetur potens, ergo chirographum in communi æstimatione est dignum tanto pretio; sed dicendum est Cajum in hoc peccaturum, 1. contra charitatem, quia proximo dat occasionem damni; 2. contra justitiam, quia chirographum illud est veluti merx habens vitium intrinsecum; *Amic. Silv. Less. d. 10. Loth. t. 10. a 3.*

§. 3. Si Titius debeat 1000. Principi, qui debeat 1000. Hospitali, & Titius obtineat, ut solvendo Hospitali, satisfaciat Principi, *Salas & Mol. d. 313. dicunt Titium fore injustum, si cum Hospitali contrahat, ut pro debito 1000. acceptet 500.; Lugo d. 26. n. 103. nihil in hoc advertit injustitiæ; Tamb. l. 8. t. 3. c. 7. §. 8. n. 7. & Spor. n. 51. probabilius sic distinguunt, si Titius antehac tantò minoris emerat jus Hospitalis, nihil fore injustum, quia poterat, ob difficultatem obtinendi, tantò minoris valere; si autem prius non emerat,*

facit injustè , quia Princeps transferebat in Titium onus solvendi Hospitali 1000. debitum Principe, ergo Titius acceptârat debitum Principis liberum ab omni difficultate , ergo injustè detrahit ob difficultatem.

987 §. 4. Si Titius, quia est in gratia Principis, facile consequi possit debitum, quod Cajus, cui debetur, difficulter impetraret, plures apud *Lugo n. 94.* & cum *Loth. a. 3.* dicunt non licere Titio minoris emere à Cajo; sed *Mol. Less. Bonac. Sylv. Lay. & Lugo supra, Dian. R. 50. Burgh. cent. 1. cas. 50. Spor. n. 48. Jlls n. 401.* probabilius dicunt licere , quia æstimatio talis debiti non pendet et commodo vel circumstantia unius aut alterius hominis , sed ex publica æstimatione , quantum nempe æstimaretur, si v.g. sub hasta venderetur, licet huic vel illi ob singularem circumstantiam sit futurum utilius. V. dicta n. 906.

988 §. 5. In casu, quo debitum periculosum vel difficile potest minoris emi, *Mol. d. 361.* negat debitorem ipsum posse illud emere minoris, vocatque sententiã oppositam omnino improbabile; sed probabilius contradicunt *Nav. Fagnan. Tamb: Less: l. 2. c. 21. n. 70. Burg. cent. 1. cas. 50. Lugo n. 101. Spor. n. 50.* aliique apud *Sanch. dub. 18.* dummodo ipse non sit causa minoris æstimationis, quia jus ad tale debitum, minus valet in communi æstimatione; meritò tamen dicit *Lay. n. 33.* ejusmodi negotiationem periculo non vacare.

989 §. 6. Si Cajus debeat Titio 100., & pro interesse singulis annis quinque , rogétque Sempronium, ut debitum in se suscipiat ad 4. annos, promittens ei post 4. annos satis facere, Sempronius autẽ primo anno refundat Titio capitale, sicque se liberet ab interesse solvendo , *Lugo in Resp. mor.*

mor. l. 6. dub. 9. & de Just. d. 28. à n. 134. putat Cajū post 4: annos teneri Sempronio refundere 120: , quia hic contractus ab initio fuit justus. Docet autem rectè *S. Th.* Opusc. 73. c. 9 si Cajus habeat redditum annum 6. aureorum , & quia jam indiget pecuniâ, Titius eum emat ad annos 3. pro 16. aureis, esse usuram, quia plus acquiritur vel saltem certudinaliter speratur, quam detur, estque virtuale mutuuum.

§. 7. Si Cajus præhendens sibi deberi 1000. à 990 Titio, hanc actionem litigiosam vendat Sempronio pro 400. , & addat se gratis donare reliquos 600. *Justinianus*, L. *Ab Anastasio*, 23. Cod. *Mandati*, reprobatur venditionem , ac statuit Titium satisfacere solvendo Sempronio solos 400. , quos Cajo dedit pro cessione illa , eò quòd per tales mercaturas litium , dentur occasiones vexandi proximum Hanc tamen Constitutionem exolevisse putant aliqui apud *Haun.* t. 10. n. 107. , & saltem videntur supponere omnes cum *Haun.* n. 109. esse pœnalem adeoque in conscientia non obligare , nisi post sententiam Judicis. V. *Stryck.* f. 4. c. 2. §. 9. & seqq.

Q. 186. *An Principi sit licitum vendere officia 991* temporalia. *Bz. Adr: & Salon:* dicunt de jure naturæ esse illicitum, 1. quia Principes non sunt domini, sed tantum administratores Reip. , & officiorum. 2. Quia sic sæpe excluduntur aptiores & digniores, ergo non providetur bono communi, ad quod tamen de jure naturæ tenetur Princeps. 3. Quia talibus emptoribus datur occasio iterum emungendi subditos ut pretium recuperetur. *Az.* p. 3. l. 8. de vendit. c. 7. q. 2. ostendit hoc prohiberi jure positivo tamen addit passim non observari, etiã in Romana Curia. & licet *Jus.* t. 4. d. 2. n. 406.

Pp 3 b

dicat

dicat ex gravibus causis posse id excusari, raro tamen prævalebunt gravissimis incommodis, quæ enumerat *Az. q. 3.* sed *Haun. t. 10. n. 110.* dicit non esse operæ pretium plura dicere circa hoc, quia quidquid dixeris, consuetudo prævalebunt; curandum tamen est, inquit, ut serventur, quæ jure naturæ servanda sunt, nempe ut venditiones moderato pretio fiant, & talibus personis, quæ creduntur officio bene functuræ.

992 *Q. 187. Quænam pacta adjici soleant venditioni. R. sequentia: 1. Commissorium, ut si intra certum tempus non solvatur pretium, res censeatur non empta, sicque emptor dicitur cadere in commissum. 2. Adjectionis in diem, ut si intra certum tempus aliquis alius plus obtulerit, res censeatur non empta, sed vendi possit alteri. 3. Retrovendendi; sed necessarium est, in primis ut absit contractus *Mohatra*, de quo dictum à n. 902.; deinde ut servetur æqualitas, ut pluribus *Mol. d. 375. Less. l. 2. c. 21. d. 14. Lugo d. 26. à n. 183. Spor. t. 6. c. 5. n. 101.**

993 *Q. 188. Quomodo rescindi possit venditio. R. 1. Mutuo consensu; nec emptor tunc tenetur restituere fructus, quia stante contractu cesserunt illi tanquam domino. 2. Si adfuerit pactum commissorium vel additionis in diem, ut à n. 992. dictum; & tum fructus compensari debent venditori. 3. Per actionem redhibitoriam, vel quanti minoris, de qua n. 715. 4. Propter læsionem ultra dimidium, uti habet communior contra *Less. relat. n. 624.* Duratque hæc actio usque ad 30. annos. Quod si inculpabiliter facta sit talis læsio, potest lædens manere in contractu, supplendo defectum, nec tenetur compensare fructus interea perceptos: hoc autem jus rescindendi quandoque competit læso etiam contra tertium, cui res
alie-*

alienata est. 5. Per restitutionem in integrum, de qua n. 677. dictum. V. *Ills. t. 4. d. 2. à n. 414.*

Q. 189. Quid sit retractus, & quomodo liceat eum 994
impedire. R. *Retractus*, est jus, quod habet, v.g. proximior consanguineus, ad rescindendam venditionem rei immobilis, oblato pretio, quo ab extraneo vel remotiore consanguineo emebatur: fit autem communiter intra annum & diem; & retrahens, sibi tantum potest redimere, non alteri, *Castrop. p. 5. p. 29.*, quem vide. Potestque retrahens emptorem in dubio cogere ad jurandum, quanti emerit, uti docent *Tiraq. Reinkinck & alii.*

Quomodo autem liceat impedire retractum, docebit casus sequens. Titius emit domum à Cajo 995 & solvit 300.; sed timens ne domus retrahatur à consanguineis, ut hos deterreat, cum consensu Caji scribit in instrumento se daturum 500: *Queritur*, an licetè: *Respondet Less. in auct. V. Contractus cas. 7.* hìc committi dolum, qui in jure dicitur *Stellionatus*; addit tamen ex neutra parte esse culpam gravem, nam si quis emens ulnam panni 14: florenis simulet se dare 20.; aut si merces vituperet, ut sic deterreat alios, & solus emat, per hoc non facit injuriam aliis emptoribus, tum quia nō inducit ipsos, ut pluris emant, tum quia quando agitur de notabili commodo proprio, nemo tenetur alteri veritatem aperire, quā cognitā commodum impediretur. Addit *Cas. 9.*, licet Titius mentiretur, mendacium esse merè officiosū. Concludit, etiam sic eludi posse retractum, si conveniat inter contrahentes, ut domus ematur 500, sed simul se obliget venditor ad 200., post contractum condonandos. Verum, in primis certum est, si alter habens jus retrahendi refudisset Titio 500.; teneri Titium hos 200: restituere, quia nul-

lo justo titulo habet: deinde reliqua, quæ addit & concludit Less., etiam videntur difficilia, nam à n. 69. diximus cum communi, si quis alterum impediatur à consecutione boni, ad quod habet jus; aut licet jus non habeat, si tamen impediatur dolo vel mendacio, inferri injuriam, quisque enim habet jus, ne fraude vel mendacio impediatur, ergo cum hi habentes jus retractus impediatur dolo vel mendacio, fit ipsis injuria, & incurritur obligatio compensandi damna inde secuta, secundum prudentum æstimationem.

De jure retractus videri potest etiam Laym. l. 3. t. 4. c. 17. §. 6.

ARTICULUS II.

Quid sit Negotiatio, & quibus illicita.

- 996 » R. Ea est, cum quis rem sibi comparat eo animo, ut integram, & non mutatam, carius vendendo vel permutando lucretur Quod quia est obnoxium periculo multorum peccatorum, & valde distractivum, ac indecens statui Clericali sic lucris inhiare, severè prohibitum est Clericis constitutis in sacris, & Religiosis omnibus, ita ut mortaliter peccent, si multam negotiationi dent operam, ut ait Less. quem *V. l. 2. c. 21. n. 4. & Lay. l. 3. t. 4. c. 17. §. 7. Bon. de contr. d. 3. q. 1. p. 5. Lug. d. 26. n. 23. Unde resolves,*
- » I. Si Clericus semel iterumque tantum negotietur, in materia non gravi, v. g. libros, cruces, &c. emat, ut occultè iterum vendat carius, non est mortale. *Mald. Fill. Dian. Lugo n. 24.*
- » II. Non est negotiatio Ecclesiasticis vel Religiosis prohibita, si emant pecora, quæ pascuis suis saginata vendant, quia vendunt fructus suorum prædiorum vel agrorum. *Mol. to. 2. disp.*

342. n. 8. *Less. n. 5. Lugo n. 29.* Utrū nec, si greges
alant, ut fœtus, lac, lanam vendant, *Lugo l. c.*
Ubi tamen negat, licere iis conducere agros, ut
fructus vendant, eò quòd (licet non sit negotia-
tio propriè dicta) specialiter illis sit prohibitum
in *Concil. Carthag. V. l. c.*

III. Non peccat Clericus, 1. Si emat agrum
cum fructibus jam maturis, illosque vendat:
quia vendit fructus agri sui, ex *Mol. n. 10. Fill.*
& c. 2. Si id, quod ad proprios usus emerat, po-
stea, vel quia non indiget, vel mutato consilio,
carius vendat. *Ibid.*

An verò, & quomodo Clericis liceat negotia
ri per alios non famulos, præsertim in necessi-
tate, vid. *Lugo n. 36. Trull. t. 2. l. 7. c. 20. d. 19.*
Barbos. de jur. un. l. 1. c. 40. n. 1.

A D D E N D A.

Q. 190. Qualis negotiatio, & quibus Clericis sit 997
prohibita. *R. §. 1.* Licitum est omnibus emere cum
animo vendendi sine lucro; quia non est prohibi-
ta negotiatio, nisi fiat causâ lucri, uti habetur *Cap.*
Secundum, Ne Clerici vel Monachi. Unde si Cleri-
cus emerit aliquid, ut consumat, & postea pretiū
illius crescat, vendere potest, sperans se vilius
emprurum, est enim actus œconomicæ pruden-
tiæ, *S. Th. Mol. Sa, Laym. Castrop. t. 16. d. 4 p. 13.*
§. 3. n. 3. Lugo d. 26. n. 31. Similiter potest emere
plura pro securitate suæ provisionis, & quod su-
perfluet, etiam carius vendere, quia emit animo
obviandi periculo defectus, qui sæpe multum
nocet, *Lugo n. 32.*

§. 2. Licitum est Clerico emere materiam, ex 998
qua conficiat artefactum & vendat, uti fecerunt
S. Paulus & antiqui Monachi victitantes labore
manuum, Less. l. 2. c. 21. n. 5. Castrop. supra. Lugo n.

27. Hinc Cap. *Ejiciens*, Dist. 88. dicitur, *Quicumque rem comparat, non ut ita integram & immutatam vendat, sed ut materia sibi sit inde aliquid operandi, ille non est negotiator.* Similiter emi potest equus rudis, ut cultior vendatur, quia potius venditur industria quàm res empta, quantum attinet ad excessum pretii, *Castrop. supra.*

999 §. 3. Coquere cerevisiam ex proprio hordeo eamque vendere, non est negotiatio prohibita Clericis, *Manriq. Lez. Gob. in Quin. t. 5. c. 11. à n. 11.* qui n. 13. addit probabile esse, quòd possint etiam emere hordeum, ut confectam inde cerevisiam vendant: Addunt *Manriq. Delbene & alii*, telle *Gob. n. 14.* etiam posse emere uvas & vinum vendere, dummodo ipsi met vel eorum familiares vinum exprimant; Unde quando id negant licet *Mol. Castrop. n. 4. Lugo n. 34.* addunt, si fiat per homines conductos; & similiter dicunt illicitum esse emere lanam, ut vendant pannos ab artificibus conductis faciendos. Quamvis autem *Mol. aliq. cum Castrop.* putent illicitum esse etiam ex lana propriorum animalium conficere pannos per conductos famulos ad vendendum, tamen *Lugo* dubitat de hoc, potest enim Clericus vendere lanam suam & operas suorum Ministrorum, uti illicitum est vendere vinum ex suis vinetis expressum, uti fatentur *Mol. Marta, Barb. Gob. n. 12.* Notat tamen rectè *Lugo* in ejusmodi moralibus attendendum esse ad communem sensum & affirmationem, quid nempe censeatur esse vel non esse negotiatio.

1000 §. 4. *Gob. n. 10.* putat in Germania licitum esse in Monasteriis per famulos vendere vinum & panem, id enim propriè non esse habere tabernam aut negotiari, sed sua vendere transeuntibus.

§. 5.

§. 5. *Mol. Laym. Castrop. n. 4.* dicunt illicitum esse 1001
Clerico emere jumenta, ut ea pro pretio elocet,
quia videtur esse quædam negotiatio, sed dubitat
Lugo n. 34, quia emere potest domum, ut elocet,
quando enim emit, fecit sua, nec prohibetur sic
empta elocare, ergo.

§. 6. Dedecet Clericum exercere officium proxe- 1002
netæ, id est, mediatoris inter vendentes & ementes;
non tamen facile erit mortale, inquit *Castrop: n. 9.*

§. 7: Quamvis negotiari prohibeatur quivis Re- 1003
ligiosus, etiã non Clericus, (exceptis fortè Novitiis,
qui in odiosis non veniunt nomine Religiosorum,
ut notat *Lugo n. 25*;) tamen *Med: Less: n. 4: Laym: l. 3:*
t. 4. c. 17. n. 38. Castrop. n. 1. & 4. aliq; communiter di-
cunt intelligi solos Clericos sacris initiatos; sed *Ve-*
ga, Tab: Saa, Salas aliq; cum *Lugo* suprã putant Cle-
ricos etiam in Minoribus constitutos, si beneficium
habeant ad sustentationem sufficiens, contineri
prohibitione, quia hos nulla necessitas excusat & in
ipsis valent omnes rationes prohibitionis, ac leges
prohibentes utuntur simpliciter nomine Clerici.

§: 8: Quamvis *Mol: Rebell: & alii* cum *Castrop: n. 6:* 1004
dicant Clericum peccare mortaliter, si per unicum
actum negotietur in materia gravi, tamen putant
aliqui probabilem esse sententiam *Caj: Salas, Del-*
bene de Imm. Eccl. c. 5. d. 3. f. 3. & aliorum, qui id ne-
gant: Et quoad negotiationem in materia non gra-
vi, consentiunt omnes communiter cum *Busenb:*
suprã: item plures apud *Lugo n. 24.* qui assentitur, si
negotiatio non sit in maxima Summa: Rationem
dant, quia negotiari videtur sonare habitum seu
frequentiam, quæ non est, si unã tantum vel alterã
vice fiat. Vide *Delbene.*

§: 9: Si Clericus negotietur per alium, v. g. si pecu- 1005
niam exponat, alius autem addat industriam, multi

Tom. III.

Qq

apud

apud Lugo n. 36. dicunt esse illicitum, *Med: Arm. Mol: Rebell: aliiq;* communiter cum *Laym. n. 40. Castrop. n. 7:* dicunt non esse saltem mortale, veniale tamen esse docent *Mald: & Mol:* quibus consentit *Rebell:* si per seipsum rationes dati & accepti exigat; *Turr:* dicit, per se loquendo, & ratione prohibitionis, nequidē esse veniale, ac consentit *Lugo*, addens tamen posse esse veniale aut etiam mortale, si Clericus se simul parū aut nimum tali negotiationi implicet: *Less. n. 6:* meritō dicit id indecorum esse nec faciendum absque iusta causa.

1006

§. 10. Si adfit necessitas propriæ personæ vel familiæ, quæ aliter non haberet commodam sustentationem, cessat prohibitio, quia cum sit facta ob decentiam illius statūs, non censetur prohibere id, quod necessarium est ad decenter vivendum, *Lay n. 39. Castrop. n. 8: Lugo n. 37.* Imò etiam licitū est in necessitate gravi pupilli, viduæ vel personæ miserabilis, uti docent *Mol: Regin: & alii cum Castrop. supra.*

An sit negotiatio, si Clericus suis sumptibus curet imprimi librum à se compositum, ut inde reportet lucrum, videri potest *Gob. post n. 27. in append. Quid autem licitum sit Religioso Societatis Jesu, videri potest Lugo n. 35. Vide etiam dicenda l. 4. n. 1374.*

D V B I V M I X.

Quid sit Contractus Censūs, & an licitus.

1007 **R**esp. Is est, cum certâ summâ pecuniæ v. g. 100. florenis, emō à te jus percipiendi quotannis ex bonis tuis, aut certa aliqua re tua utili, siue fructifera, certam aliquam pensionem seu censum, v. g. florenos 5. annuos vel 6. prout consuetudine, vel lege taxatum erit. Ità ut hīc non sit mutuum & usura, si aliàs pravam intentionem non habeas, sed vera emptio & venditio, quā emitur, non